

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

E. Kwiatkowski

R. VII:2009

Data odczytu: 23.9.2009

Nr 25 (217)

Data wydania: 23.9.2009

=====

778. spotkanie

Edward Wiśniewski

Działalność Izby Przemysłowo-Handlowej w Grudziądzu i jej udział w rozwoju portu i miasta Gdyni.

Już w XIX wieku, ze względu na rozwój przemysłu i handlu zachodziła konieczność stworzenia organu samorządu gospodarczego w celu popierania zadań administracji państwowej.

Na terenie zaborów: pruskim i austriackim samorząd gospodarczy skupiał się głównie w trzech izbach: rolniczej, rzemieślniczej i przemysłowo handlowej. Izby te miały osobowość prawną.

W zaborze pruskim, na podstawie rozporządzenia królewskiego z 1848 r., utworzono w 2. połowie XIX w. Izbę Przemysłowo-Handlową w Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu i stanowiły one jako organ pomocniczy i doradczy w sprawach polityki gospodarczej. Prezesami byli właściciele większych przedsiębiorstw w danym mieście.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Grudziądzu powołana na podstawie ustaw pruskich dnia 23 II 1899 r., zgodnie z życzeniem sfer gospodarczych i przemysłowych, obejmowała miasto Grudziądz i powiaty: grudziądzki, świecki, sztumski i rosenbarski (obecnie Susz), a w następnych latach dokooptowano powiaty chojnicki, tucholski, człuchowski, złotowski i wałczowski. Dnia 16 XI 1920 r. niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa został rozwiązana, a na jej miejsce powołano komisarycznego prezesa Izby – Janusza Czarlińskiego, dyrektora Zakładu Przemysłowego „UNIA” w Grudziądzu.

Wobec zmian terytorialnych II Rzeczypospolitej i utworzenia województwa pomorskiego, nastąpiło przyłączenie powiatów z części północnej Pomorza do Izby Przemysłowo-Handlowej w Grudziądzu i zmieniono nazwę na Izba Grudziądzko-Starogardzka, obejmowała ona 11 powiatów.

Po okresie przygotowawczym do wyborów Izby, w dniu 24 XI 1923 r. ukonstytuował się zarząd z prezesem J. Czarlińskim, z 7. reprezentantami przemysłu i 9 członkami handlu. Dopiero po upadku rządu Wł. Grabskiego w XI 1925 r. i przewrocie majowym 1926 r., w rezultacie ujednoczenia administracji rządowej i samorządowej zapadła decyzja o utworzeniu jednolitego dla całego kraju samorządu gospodarczego, w tym Izby Przemysłowo-Handlowej (ustawa Prezydenta R. P. z dnia 15 VII 1927 r., która podlegała bezpośrednio Radzie Ministrów).

Wg tej ustawy Minister Przemysłu i Handlu, Eugeniusz Kwiatkowski z dniem 30 XI 1927 określił nowe granice terytorialne Izby Przemysłowo-Handlowej w Grudziądzu, która obejmowała 17 powiatów i trzy miasta wydzielone, tj. Gdynia, Grudziądz i Toruń.

Dnia 2 VIII 1928 r. przeprowadzono wybory radców do Izby w składzie: prezes – inż. Lucjan Kołucki, naczelny dyrektor fabryki „Herzfeld-Victorius”, wice prezesi; Tadeusz Marchlewski – prezes Związku Towarzystw Kupieckich i Władysław Smoleń – dyrektor Syndykatu Handlowego w Gdyni. Dyrektorem Izby na etacie był już od 1925 r. magister praw Henryk Krupski, a zastępcą Marcin Cieśliński. Siedziba biura mieściła się przy

ul. Wybickiego 29.

Z małej, o prowincjonalnym i lokalnym charakterze instytucji w czasach niemieckich, rozwinęła się Izba Przemysłowo-Handlowa w Grudziądzu, w ciągu dziesięciu lat niepodległości Pomorza, dzięki swej wzmoczonej aktywności, na bardzo ważny organ gospodarczy o znaczeniu ogólnopolskim. Nastąpił dynamiczny rozwój zakładów przemysłowych jak np. nowo powstały Państwowy Przemysł Gumowy „PePeGe”, Herzfeld Victorius” zakład nr 1 i 2, Fabryka Maszyn Rolniczych „Unia” oraz wiele innych mniejszych przedsiębiorstw.

Ważnym celem swej działalności były sprawy morskie, związane z portem i miastem Gdynia.

Celem bezpośredniego kontaktu ze sferami gdyńskimi, utworzono już w 1927 r. ekspozyturę Izby, którą przekształcono na osobny wydział izbowy Wydział Morski i Portowy.

Wydawano m. in. dwutygodnik „Pomorze i Gdynia”. W zasiedlaniu Gdyni w odpowiednich fachowców przyczyniły się Izby” Przemysłowo-Handlowa, Rzemieślnicza i Rolna, Skarbowa itp., mające rangę wojewódzką, desygnując do pracy ludzi w rozbudowie portu i miasta i to już na początku lat 20.-tych XX wieku.

Wracając do działalności Izby, można sprecyzować, że miała wpływ na politykę i administrację państwową, rozwój gospodarczy kraju, opiniowanie projektu ustaw wchodzących w życie itd.

Udział w administrację państwa sprecyzowano w 1935 r., uznając go jedynie jako jednym z jej trzech członków obok administracji państwowej (urząd wojewódzki) i samorządu terytorialnego (urząd miejski).

Wyrazem nowych tendencji była ustawa z dnia 10 III 1934 r., zgodnie, z którą związek Izb Przemysłowo-Handlowych II Rzeczypospolitej spełniał dodatkową funkcję w zakresie handlu zagranicznego.

Rozwój miasta Gdynia.

Priorytetem Izby Przemysłowo-Handlowej w Grudziądzu, jako Izby o randze wojewódzkiej był rozbudowa miasta Gdynia.

W XIII – XVIII w. Teren ten należał do opactwa cysterskiego w Oliwie, była to wieś rybacka.

Budowa portu.

Decyzja Rządu R. P. o budowie portu zapadła już w 1920 r., jako przyszły konkurent dla Gdańska. Dnia 23 III 1922 r. sejm uchwalił ustawę o budowie portu w Gdyni. Do 1923 r. wykonano jedynie 175 m drewnianego łamacza fal, 550 m mola z niewielką przystanią. Dnia 29 IV 1927 r. dokonano uroczystego poświęcenia Gdyni, jako tymczasowego portu wywozowego i przystani dla rybaków. Pierwszy statek pełnomorski przybył tu w dniu 13 VIII 1923 r. W 1924 r. zawarto umowę z konsorcjum Francusko-Polskim o budowie portu, dróg kolejowych i dojazdowych. Do końca 1925 r. zbudowano przystań o głębokości 7 m., część mola i zainstalowano urządzenia przeładunkowe. Do 1930 r. zbudowano falochrony, baseny portowe, składy, urządzenia portowe, chłodnię itp. Przeładunki wzrosły z 10 tys. ton w 1924 r. do 2823 tys. ton w 1929 r.

Port miał charakter portu przeładunkowego, przystosowanego do eksportu węgla. Z czasem port stał się portem uniwersalnym. W latach 1935-1939 był najważniejszym i jednym z największych portów w Europie. Długość wybrzeży wynosiła 12,8 km, największa głębokość 12 m. W 1938 r. było 87 urządzeń przeładunkowych z 57 magazynami. Przeładowano 8,7 mln. ton towarów. W 1938 r. rozpoczęto budowę statku pełnomorskiego „Olza”.

Rozbudowa miasta Gdynia

W lipcu 1925 r. powołano Komitet do rozwoju miasta a w 1926 r. nadano prawa miejskie.

W 1927 r. wydano przepisy o ulgach podatkowych i opracowano plan za budowy. Liczba ludności wzrosła z 1,3 tys. w 1921 r. do 120 tys. w 1939 r. Budowa Gdyni stanowiła w czasie II R. P., obok Centralnego Okręgu Przemysłowego w Małopolsce – największą inwestycją.

W czasie II wojny światowej – Niemcy wysiedlili z Gdyni około 50 tys. mieszkańców – Polaków. Port przekształcono w 50 % w bazę niemieckiej marynarki wojennej (Kriegsmarine), a druga połowa portu była filią kilońskiej „Deutsche Werke”. W 1943 r. port był bombardowany przez lotnictwo alianckie, ale dewastacji portu dokonali Niemcy, przed jego opuszczeniem w 1945 r., niszcząc falochrony w 90 %, a nabrzeży w 45 %. Zniszczeniu uległy urządzenia portowe i magazyny, a wejście do portu blokował zatopiony pancernik „Gneisenau”.

Eugeniusz Kwiatkowski (1888 – 1974).

Do rozwoju przemysłu i handlu po I wojnie światowej przyczynił się inż. Chemik Eugeniusz Kwiatkowski. W latach 1923 – 26 był dyrektorem technicznym Państwowej Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie, od 4 VI 1926 do 23 VIII 1930 r. pełnił funkcję Ministra Przemysłu i Handlu, w tym czasie przyśpieszył budowę portu w Gdyni. W latach 1931 – 35 piastował funkcję Naczelnego Dyrektora Zjednoczonych Zakładów Azotowych w Chorzowie i Mościcach. Jako Minister Skarbu do spraw gospodarczych był od 13 XI 1935 do 30 XI 1939 r. W tym czasie podjął politykę równowagi budżetowej. W grudniu 1938 r. sporządził plan inwestycyjny – 15-letni i realizował plan rozwoju Centralnego Okręgu Przemysłowego w Małopolsce. W czasie okupacji był internowany w Rumunii.

Po powrocie do kraju w 1945 r. był delegatem Rządu Tymczasowego do spraw odbudowy i przewodniczącym Komisji Planowania i Rozbudowy Trójmiasta. Był posłem na sejm w latach 1928-30, 1938-39, 1947-52.

Pozostawił po sobie liczne prace naukowe jak np. „Zarys technologii chemicznej węgla kamiennego”, „Dzieje chemii i przemysłu chemicznego”.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.